

REMEDIILE NEEEXECUTĂRII OBLIGAȚIEI CONTRACTUALE

Stud. Olivera CARSON

Coordonator: Lect.univ. dr. Carmen PÂRVULESCU

Universitatea „Tibiscus” din Timișoara, Facultatea de Drept și Administrație Publică

Autorul de corespondență: Olivera Carson, olivera.carson@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.52744/CAPPS.2025.15>

REZUMAT: *Noțiunea de remediu al obligației contractuale desemnează prerogativele creditorului în situația în care debitorul nu își execută obligațiile contractuale. Remediile neexecutării obligației contractuale au un dublu scop, atât reparatoriu, cât și preventiv. Ele protejează nu doar drepturile creditorului, ci și echilibrul contractual în sine, având ca finalitate salvagardarea contractului. În principiu, remediile sunt pe poziție de egalitate, astfel încât creditorul poate să îl aleagă pe oricare dintre ele, cu excepția situațiilor în care se solicită rezoluțiunea contractului ori bunuri de substituție, care sunt condiționate de existența unei neexecutări fundamentale a obligațiilor contractuale din partea debitorului. Creditorul își poate modifica opțiunea inițială până în momentul în care se realizează în mod efectiv unul dintre remedii, întrucât regimul juridic al normelor care reglementează dreptul de opțiune al creditorului este unul de drept privat, iar opțiunea inițială a creditorului pentru unul dintre remediile neexecutării obligației contractuale nu înseamnă că nu ar mai putea fi utilizate celelalte remedii. Libertatea de opțiune a creditorului în a alege dintre remediile neexecutării obligației contractuale nu este una absolută, aceasta putând fi limitată. Limitările pot fi de natură legală, urmare a condițiilor substanțiale impuse de lege pentru ca unele remedii să poată fi exercitate, pot fi stabilite de creditor prin manifestarea sa de voință sau pot fi impuse de instanța de judecată. Remediile pot fi utilizate în mod cumulativ, cu condiția să nu existe o incompatibilitate legală sau obiectivă între ele.*

CUVINTE CHEIE: remediu; neexecutarea obligației contractuale; opțiune; creditor, cumul.

1. Noțiunea de remediu al neexecutării obligației contractuale

Sediul materiei îl regăsim, în principal, în Noul Cod civil, adoptat prin Legea nr. 287/2009, mai exact în art. 1516–1557, cuprinse în Capitolul II intitulat „Executarea silită a obligațiilor” din Titlul V „Executarea obligațiilor” al Cărții a V-a „Despre obligații”.

Art. 1516 alin. 1 din Noul Cod civil reglementează prerogativele de care beneficiază creditorul, în situația în care debitorul nu își îndeplinește, fără justificare, obligațiile civile, și anume: acesta are dreptul la „îndeplinirea integrală, exactă și la timp a obligației civile”. La alineatul 2 din același text de lege sunt prevăzute mai multe facultăți ale creditorului, pe care legea le califică „drepturi”, în situația în care debitorul nu își execută obligațiile contractuale: să obțină daune-interese, să ceară sau, după caz, să treacă la executarea silită, să obțină rezoluțiunea sau rezilierea contractului, să obțină reducerea propriei prestației.

Prin noțiunea de remediu al obligației contractuale, unii autori din doctrină înțeleg prerogativele creditorului în situația în care debitorul nu își execută obligațiile contractuale și includ în această categorie următoarele instituții: termenul suplimentar de

executare, excepția de neexecutare, rezoluțiunea și rezilierea, executarea silită în natură, executarea prin echivalent și riscurile contractului.

În doctrina clasică, rezoluțiunea și rezilierea erau considerate sancțiuni civile. În doctrina modernă, așa cum subliniază profesorul Bazil Oglindă, opinie pe care și noi o susținem, rezoluțiunea și rezilierea poartă titulatura de remedii, datorită faptului că ele, prin modul în care operează, conferă părților o posibilitate reală de salvagardare a raporturilor juridice contractuale [Oglindă, 2021, p. 143]. Contractul poate fi salvat.

Așadar, conform doctrinei moderne, sunt remedii contractuale autentice următoarele instituții: termenul suplimentar de executare, excepția de neexecutare, rezoluțiunea și rezilierea contractelor, precum și imposibilitatea fortuită de executare și riscul în contracte.

Potrivit dispozițiilor legale, prin noțiunea de remedii ale neexecutării contractului înțelegem ansamblul mijloacelor juridice pe care legea le pune la dispoziția creditorului în cazul neexecutării, justificate sau nejustificate, cu sau fără vinovăție, de către debitor a obligațiilor asumate prin contractual încheiat.

Prin urmare, la originea oricăruia dintre remedii se află o neexecutare totală sau parțială a unei obligații contractuale sau a unor astfel de obligații.

Și în ceea ce privește natura juridică a remediilor în ipoteza neexecutării unei obligații contractuale au fost formulate mai multe teorii. Profesorul V. Terzea achiesează, în lucrarea sa, la opinia conform căreia elementul de constrângere din conținutul obligației contractuale include și drepturile materiale la acțiune, așa cum sunt ele definite de legiuitor în art. 2.500 și următoarele din Noul Cod civil, și fiecare prerogativă de constrângere constituie în sine un remediu al neexecutării obligației civile contractuale [Terzea, 2021, p. 5]. Nașterea acestor prerogative are loc în momentul nesocotirii elementului de datorie din conținutul obligației civile contractuale, ca urmare a neexecutării, fără justificare, a obligației civile contractuale, ceea ce conferă acestor prerogative caracterul de a fi condiționale.

2. Dreptul de opțiune al creditorului între remediile neexecutării obligației contractuale

Pe baza reglementărilor cuprinse în Vechiul Cod Civil [Codul Civil de la 1864], s-a considerat în doctrină, că există o ierarhie între executarea silită în natură și executarea silită prin echivalent, arătându-se că, creditorul are un drept de opțiune între a cere executarea silită sau rezoluțiunea contractului. Aceste opinii s-au păstrat și după intrarea în vigoare a Noului Cod Civil, susținându-se că legiuitorul român a optat pentru o ierarhie a remediilor bazate pe principiul „pacta sunt servanda” [Pop, 2015, p.185; Baias Fl. A. & Chelaru E. et al, 2014, p. 1692]. Aceasta presupune faptul că, oricât de oneroasă ar fi pentru debitor executarea în natură, creditorul este îndreptățit să apeleze de fiecare dată la acest remediu, iar unica limită pe care o are acest drept al său o reprezintă imposibilitatea de executare a obligației de către debitor. Această concluzie reiese din interpretarea art. 1.527 alin. 1 din Noul Cod civil, care stipulează că, creditorul poate cere întotdeauna ca debitorul său să fie constrâns să execute obligația pe care și-a asumat-o în natură, excepție făcând situația în care o asemenea executare ar fi imposibilă [Terzea, 2021, p. 9].

Alte idei desprinse din aceeași teorie mai susțin faptul că legiuitorul a avut intenția să acorde o preferință executării în natură a obligațiilor, datorită modului în care a reglementat și organizat remediile, deoarece o parte dintre acestea sunt condiționate, în aplicarea lor, de necesitatea ca, creditorul să îi acorde debitorului un termen suplimentar ca să își execute obligațiile contractuale, cu scopul de a salva contractul și de a-l pune în executare așa cum a fost el încheiat inițial de către părți.

Astfel, s-a concluzionat că executarea silită prin echivalent poate interveni numai ca a doua opțiune, atunci când creditorul nu este interesat de repararea în natură a prejudiciului sau în situația în care repararea în natură nu mai este posibilă.

Pe de altă parte, alte opinii, la care achiesează și profesorul Terzea în lucrarea sa [Terzea, 2021, p. 10] și cu care și noi suntem de acord, arată că, în reglementarea din Noul Cod Civil, nu se poate vorbi despre o ierarhie între remediile pe care le are la dispoziție creditorul în cazul în care debitorul nu își execută obligația contractuală, concluzie ce reiese și din modul în care sunt reglementate condițiile de exercitare a remediilor pe care le are la dispoziție creditorul, acesta având obligația să respecte procedura punerii în întârziere și să-i acorde debitorului termenul suplimentar să își execute obligația, măsuri ce sunt, de altfel, în consonanță și cu legislația europeană în materie și au ca finalitate faptul că se urmărește să i se dea debitorului șansa să își execute în mod benevol prestația față de creditor.

Principiul executării silită în natură a obligației, regula în materie de altfel, trebuie interpretat în sensul în care creditorul are un drept de opțiune între remedii în ceea ce privește executarea silită în natură versus alte remedii ale neexecutării pe care le are la dispoziție față de debitor și are acest drept de opțiune fără ca debitorul său să se poată opune. Această libertate de opțiune aparține doar creditorului și nu poate fi impusă de debitor sau de către instanța de judecată, iar în cazul în care creditorul optează pentru executarea silită în natură a obligației contractuale nu este necesar ca acesta să facă dovada existenței vreunui prejudiciu. Potrivit concluziei profesorului V. Terzea, susținută și de alte opinii din doctrină în materie, creditorul are un drept de opțiune între remediile neexecutării obligației, cu condiția să poată să recurgă la acel remediu [Terzea, 2021, p. 11].

Astfel, în principiu, regula în materie este că toate remediile sunt pe aceeași poziție de egalitate, astfel că partea care a suferit un prejudiciu poate să aleagă oricare dintre ele. Sunt permise doar două excepții de la această regulă. Prima constă în rezoluțiunea contractului, care este condiționată de existența unei neexecutări fundamentale a obligațiilor contractuale din partea debitorului. A doua rezidă în dreptul de a solicita bunuri de substituție, care este, la fel, condiționată de existența unei neexecutări fundamentale din partea debitorului.

În ceea ce privește natura juridică a dreptului de opțiune al creditorului între remediile neexecutării, au fost exprimate mai multe opinii în jurul ideii că ar fi vorba despre un drept potestativ [Nicolae, 2018, p. 607], care poate fi exercitat doar cu respectarea limitărilor impuse de legiuitor, însă au fost și opinii care au susținut că dreptul de opțiune al creditorului nu poate fi calificat ca un drept potestativ, deoarece creditorul are, de fapt, de ales între una sau mai multe opțiuni care fac parte din conținutul aceluiași drept subiectiv [Terzea, 2021, p. 8].

3. Posibilitatea cumulului remediilor neexecutării obligației contractuale

Remediile pot fi exercitate în mod cumulativ, cu condiția să nu existe o incompatibilitate între ele. Astfel, pot fi cumulate remedii daunele-interese cu celelalte remedii ale neexecutării în scopul obținerii unei reparări integrale a prejudiciului, potrivit art. 1.516 alin. 2 din Noul Cod civil. Creditorul poate, de asemenea, cumula rezoluțiunea sau rezilierea cu daunele-interese, ca remedii, așa cum reiese din prevederile art. 1.549 alin. 1 din Noul Cod civil.

Există situații în care remediile neexecutării obligației contractuale nu se pot cumula, din cauza incompatibilității dintre ele. Incompatibilitatea poate fi legală, rezultând din prevederi legale, sau poate fi obiectivă, rezultând din natura remediilor în cauză și a efectelor pe care acestea le produc.

Incompatibilitatea legală intervine în două situații: creditorului i se impune obligația să opteze între anumite remedii ale neexecutării obligației sau, prin norme speciale, se impune o anumită ierarhie între acestea.

Pentru prima situație, a se vedea art. 1.710 din Noul Cod civil, în temeiul căruia, în jurisprudență, s-a decis că, în cazul în care cumpără un bun afectat de vicii, cumpărătorul are obligația să recurgă la una dintre măsurile prevăzute de articolul menționat și nu poate să solicite obligarea vânzătorului și la plata de daune-interese.

În ceea ce privește a doua situație, a se vedea art. 18 alin. 2 din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 34/2014, care instituie obligația consumatorului să solicite mai întâi executarea în natură a obligației de livrare a bunului, iar apoi să ceară rezoluțiunea contractului, caz în care este prevăzută o ierarhie a remediilor neexecutării, primul fiind executarea în natură a obligației.

Incompatibilitatea obiectivă se stabilește, de la caz la caz, punctual, după natura remediilor și efectele produse de acestea. De exemplu, rezoluțiunea contractului nu se poate cumula cu executarea silită în natură a obligației contractuale, deoarece prima presupune desființarea, cu efect retroactiv, a contractului, iar a doua are ca bază existența unui contract valabil încheiat între părți.

În cazul unei rezoluțiuni parțiale a contractului în baza prevederilor art. 1.549 alin. 2 din Noul Cod civil, este posibilă cumularea remedii rezoluțiunii cu cel al executării silită în natură, dar cu condiția ca obligațiile contractuale care au făcut să intervină rezoluțiunea parțială să fie diferite de cele care au determinat executarea silită în natură a contractului.

Dacă, de asemenea, creditorul a obținut un titlu executoriu în vederea executării silită în natură a unui bun, acesta nu mai poate solicita în același timp și executarea silită prin echivalent pentru repararea

aceluiași prejudiciu suferit, întrucât între cele două remedii există în această situație un caz de incompatibilitate.

Se pot cumula remedii executării silită în natură a obligației contractuale cu cel al daunele-interese moratorii, deoarece scopul celor din urmă este repararea prejudiciului ca urmare a întârzierii în executarea obligațiilor contractuale.

Schimbarea dreptului de opțiune al creditorului este admisă în doctrină, respectiv în cazul în care creditorul și-a exercitat inițial dreptul la un anumit remediu pentru neexecutarea obligației contractuale de către debitor și, ulterior, acesta dorește să își modifice opțiunea. Aceasta modificare este admisibilă, deoarece regimul juridic al normelor care reglementează dreptul de opțiune al creditorului între remediile neexecutării este unul de drept privat și, în plus, opțiunea inițială a creditorului pentru unul dintre remedii nu înseamnă că celelalte remedii nu mai pot fi utilizate. Ele nu se sting, ci continuă să existe până în momentul în care se realizează în mod efectiv unul dintre ele [Terzea, 2021, p. 14].

În doctrină [Terzea, 2021, p. 14], se apreciază că realizarea efectivă a unui remediu coincide cu momentul în care a fost pronunțată o sentință definitivă, moment de la care nu mai poate fi posibilă schimbarea opțiunii creditorului, indiferent de soluția pronunțată de instanța de judecată.

4. Limitele libertății dreptului de opțiune al creditorului între remediile neexecutării obligației contractuale

Libertatea de opțiune a creditorului în a alege dintre remediile neexecutării obligației contractuale nu este una absolută, aceasta putând fi limitată. Limitările pot fi de natură legală, ca urmare a condițiilor substanțiale impuse de lege pentru ca unele remedii să poată fi exercitate, pot fi impuse de creditor prin manifestarea sa de voință sau pot fi impuse de instanța de judecată. Astfel, cerințele substanțiale se referă la faptul că, prin lege, pentru exercitarea anumitor remedii, este necesară îndeplinirea unor condiții suplimentare, în lipsa cărora creditorul nu își poate exercita dreptul la respectivul remediu.

O cerință comună pentru toate remediile neexecutării obligațiilor se referă la faptul că neexecutarea trebuie să nu fie justificată de către debitor în condițiile art. 1.552 și următoarele din Noul Cod civil.

Există și cerințe specifice pentru unele remedii. De exemplu, în cazul rezoluțiunii, care este posibilă doar în cazul în care există o neexecutare semnificativă a obligației contractuale, așa cum prevede, de pildă, art. 1.551 alin. 1 din Noul Cod civil. Astfel, creditorul nu poate solicita executarea silită în natură în situația în

care aceasta ar fi imposibilă, așa cum reiese din teza finală a art. 1.527 alin. 1 din Noul Cod civil.

Imposibilitatea poate fi: materială (dacă bunul care urmează a fi predat este distrus), juridică (atunci când bunul mobil supus obligației de predare a fost dobândit de către un terț ca efect al posesiei de bună-credință) sau de natură morală (în cazul obligațiilor „*intuitu personae*”, a căror executare silită ar putea aduce atingere libertății individuale), [Terzea, 2021, p. 16].

O astfel de imposibilitate a executării în natură a obligației contractuale poate fi cauzată și de forță majoră sau a altor evenimente asimilate ca efecte acesteia. Dacă aceste evenimente intervin înainte ca debitorul să fie pus în întârziere, există trei situații în care imposibilitatea creditorului să mai recurgă la executarea silită în natură este justificată de efectele pe care aceasta le produce. Acestea sunt următoarele:

1. imposibilitatea este totală, definitivă și se referă la o obligație importantă, caz în care contractul va fi desființat de plin drept, conform art. 1.557 alin. 1 din Noul Cod, iar părțile vor fi liberate de executarea obligației potrivit art. 1.322 teza 1 din Noul Cod civil;
2. imposibilitatea este totală, definitivă și se referă la o obligație neimportantă a debitorului, caz în care intervine stingerea obligației în conformitate cu prevederile art. 1.634 alin. 1 din Noul Cod civil;
3. imposibilitatea de executare este temporară, caz în care intervine suspendarea executării obligației debitorului pe durata unui termen rezonabil, în temeiul art. 1.634 alin. 3 din Noul Cod civil. În această situație, împrejurarea este de natură să justifice neexecutarea obligației, potrivit art. 1.557 alin. 2 din Noul Cod civil.

În primele două ipoteze vorbim de stingerea dreptului creditorului de a solicita executarea silită a obligației, în condițiile în care obligația respectivă nu mai există. În a treia ipoteză nu mai este îndeplinită condiția impusă de art. 1.516 alin. 2 din Noul Cod civil, conform căreia trebuie să existe o neexecutare fără justificare a obligației contractuale din partea debitorului.

Limitările voluntare ale dreptului de opțiune al creditorului se referă la două situații în care, în principiu, creditorul poate să renunțe la o parte din remediile neexecutării obligației contractuale, fie înainte să intervină neexecutarea obligației contractuale, fie după intervenirea acesteia.

Renunțarea intervenită înainte de neexecutarea obligației contractuale îi dă creditorului opțiunea să renunțe în mod anticipat la dreptul său de opțiune între remediile neexecutării sau să uziteze doar de o parte din acestea. Acest act de renunțare este valabil, în virtutea principiului libertății de a încheia acte juridice, însă cunoaște și unele limitări impuse de lege.

Astfel, în doctrina franceză de exemplu, citată de prof. Terzea în lucrarea menționată [Terzea, 2021, p. 18], se recunoaște că sunt valabile clauzele convenționale prin care creditorul renunță anticipat la executarea silită în natură a unor obligații contractuale, în cazul neexecutării acestora de către debitor. Aceste clauze ar trebui să fie valabile și potrivit legislației românești, sub condiția ca renunțarea creditorului să fie expresă, în condițiile legii [art. 13 din Noul Cod civil].

Într-o hotărâre a Înaltei Curți de Casație și Justiție – Secția a II-a civilă [Decizia nr. 4046 din 20 noiembrie 2013], s-a decis că inserarea într-un antecontract de vânzare-cumpărare a dreptului promitentului-cumpărător de a se adresa instanței judecătorești ca să pronunțe o hotărâre care să țină loc de contract de vânzare-cumpărare are valoarea unei renunțări la dreptul de a mai cere rezoluțiunea antecontractului.

Într-o opinie [Terzea, 2021, p. 18], la care achiesăm, această clauză stabilește, prin acordul părților, o ierarhie a remediilor neexecutării obligațiilor contractuale. Aceasta înseamnă că, dacă promitentul-vânzător nu își îndeplinește obligația contractuală, promitentul-cumpărător este obligat să apeleze cu prioritate la remediu executării silită în natură. Dacă nu mai este posibilă executarea silită în natură a obligației, atunci promitentul-cumpărător poate recurge la celelalte remedii ale neexecutării obligației.

În ceea ce privește posibilitatea renunțării anticipate la dreptul de a cere rezoluțiunea, aceasta este admisă sub imperiul Noului Cod civil, existând condiția ca această clauză de renunțare să aibă efecte temporare, în intervalul de timp în care creditorul are la îndemână și celelalte remedii ale neexecutării și să fie cenzurată prin filtrul art. 1.355 din Noul Cod civil, deoarece o eventuală clauză de renunțare la răspundere poate avea valoarea unei clauze de limitare a răspunderii.

Referitor la renunțarea ulterioară neexecutării obligației contractuale, aceasta poate să se realizeze printr-o convenție distinctă între părțile inițiale ale contractului sau printr-un act unilateral emis de creditor, în cazul actelor unilaterale.

În prima situație, clauza poate avea valoarea unei remiteri de datorie tacită, pe când în a doua situație este vorba despre o convenție modificatoare a convenției inițiale, caz în care trebuie respectat principiul simetriei juridice în ceea ce privește condițiile de formă ale actului.

Limitările judiciare ale dreptului de opțiune al creditorului se referă la faptul că acesta nu poate fi cenzurat pentru motivul că remediile pe care le are la dispoziție ar fi excesiv de oneroase pentru debitorul său contractual, deoarece legea nu prevede o astfel de limitare iar debitorul contractual se află în culpă față

de creditor, întrucât nu și-a îndeplinit fără justificare obligațiile contractuale [Zamșa, 2023, p. 111].

CONCLUZII

Remediile neexecutării obligațiilor contractuale constituie veritabile mijloace juridice prin care, pe de o parte, este protejat echilibrul contractual, iar creditorul își valorifică drepturile atunci când debitorul său nu își îndeplinește obligațiile contractuale asumate prin contract.

Reglementarea actuală a Noului Cod Civil consacră un sistem al remediilor care denotă flexibilitate și este centrat pe opțiunea creditorului între executarea silită în natură, rezoluțiune/reziliere, reducerea prestației și daunele-interese. Această pluralitate de remedii asigură adaptabilitate la circumstanțele concrete ale neexecutării, însă exercitarea lor este supusă unor limite legale.

În ansamblu, reglementarea actuală a Codului civil reflectă o concepție modernă, echilibrată, în care remediile contractuale îndeplinesc o funcție reparatoare, dar și preventivă, prin faptul că descurajează comportamentul contractual abuziv sau neglijent.

BIBLIOGRAFIE

I. Tratat, cursuri, monografii

- [1]. Baias Fl. A. & Chelaru E., Constantinovici R., Macovei, I. (coordonatori), *Noul Cod civil, comentariu pe articole*, București, Editura C. H. Beck, 2014.
- [2]. Nicolae M., *Natura juridică a remediilor (sanctiunilor) contractuale*, București, Editura Universul Juridic, 2018.
- [3]. Oglindă B., *Drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, București, Editura Universul Juridic, 2021.
- [4]. Pop L., *Curs de drept civil. Obligații*, București, Editura Universul Juridic, 2015.
- [5]. Terzea V., *Răspunderea civilă contractuală*, București, Editura Solomon, 2021.
- [6]. Zamșa C.E., *Teoria generală a obligațiilor*, București, Editura Hamangiu, 2023.

II. Legislație

- [7]. Legea nr. 287 din 17 iulie 2009 privind Codul Civil, republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 505 din 15 iulie 2011.
- [8]. Vechiul Cod Civil din 26 noiembrie 1864.
- [9]. Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 34/2014 privind drepturile consumatorilor în cadrul contractelor încheiate cu profesioniștii, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 427 din 11 iunie 2014.

III. Jurisprudență

- [10]. Înalta Curte de Casație și Justiție - Secția a II-a civilă, Decizia nr. 4046 din 20 noiembrie 2013, www.scj.ro.